

Jan van Boendale eindigt zijn tussen 1330 en 1340 geschreven Jans teesteye (zie Wereld in woorden p. 158 e.v.) met heel fraaie verzen over de nietigheid van al het aardse, in schril contrast met de hemelse zaligheid.

Wat de mens is, over de bitterheid van de hel en de zoetheid van het hemelrijk.

Hoofdstuk 43

Wie er eens goed over na zou willen denken waar hij vandaan komt en waarheen hij gaan zal, over hoe een zwak schepsel hij is als mens, en wie dat te allen tijde in gedachten zou houden, die zou beter in staat zijn zich te hoeden voor de zonde. Bedenk eens, mens, wat was je vóórdat je vader je verwekte en hoe zag je eruit toen je moeder jou ontving, op het moment dat die twee zaden samenkwamen in het lichaam van je moeder? In je moeder werd je gevoed met bloed dat net zo verachtelijk is als gif. Met pijn en helemaal besmeurd kom je bovendien op de wereld. Daar komt weinig blijdschap bij kijken, want je doet niets anders dan huilen en schreeuwen. Alle drek en smerigheid die jouw lichaam verlaten heb je in datzelfde lichaam gemaakt, zo zwak ben je en zo stumperig! Goed beschouwd is je lichaam niets anders dan een zak vol vuiligheid. En al oog je mooi en schoon, van binnen ben je alleen maar vlees en bloed, voorbestemd om een stinkend, vies en onrein lijk te worden, voedsel voor de wormen. Hoe je je lichaam ook in de hoogte steekt, het is toch slechts vlees dat naakt ter wereld kwam en is ontstaan uit smerige materie. Realiseer je, diep in je hart, hoe vuil alles is dat je uit je mond laat gaan, of uit je neus of uit je oren en uit alle andere gaten in je lichaam, zowel boven als beneden, het kan niet smeriger zijn, zelfs een varken is niet viezer! Te midden van smart ben je geboren en je gehele leven heb je verdriet, angst, pijn en grote zorgen, en daarna sterf je een bittere dood en word je voedsel voor de wormen. Geen mens ontkomt daaraan. Waarom tooi je jezelf toch zo met de lof en de eer van de wereld, terwijl heel binnenkort de wormen aan je zullen knagen? Je kunt je ziel niet meer schoonmaken met goede werken en de kroon dragen in de hemel ten overstaan van alle engelen. Waarom minacht je je ziel toch zo en stel je je lichaam op de eerste plaats? Daar waar de vrouw haar meiden dient is het verstand ver te zoeken.

Weet goed dat één enkele ziel meer is dan deze hele wereld bij elkaar. Dat is aangetoond door de Heer der waarheid die van de troon der Drievuldigheid van Zijn Vader hier op aarde is gekomen en mens is geworden, honger en koude heeft geleden, dorst en veelvuldige smaad, en gestorven is aan het kruis waarbij Hij Zijn ziel aanbeval aan Zijn Vader in de hemel, stil en zwijgend als een lam en geheel omwille van de ziel der mensheid. Als Jezus Christus dan zonder aarzelen Zijn ziel voor de jouwe geeft, waarom ben jij dan zo onverstandig waarde te hechten aan futiele zaken? Je ziel is eeuwig en je lichaam, dat jij zoveel eer bewijst, is sterfelijk en zal tot stof vergaan. Je leeft nu volop en bekommert je om bezit en eer maar voordat het avond is, ben je dood, verkeert je ziel in grote nood en wordt je lichaam, waarvan je nu zoveel houdt, verteerd door de wormen.

Waar vinden we ze nog, de mensen die zozeer van de wereld hielden en die tijdelijk met ons hier op aarde rondliepen? Er is niets anders van hen overgebleven dan stof en wormen. Zij waren mensen zoals jij en brachten hun tijd door in pracht en praal en rijkdom, en opeens waren ze dood, hun lichaam een geschenk voor de wormen en hun ziel een licht voor de hel. Er denkt nog nauwelijks iemand aan hen. Wat heeft al hun ijdele glorie hen geholpen? Wat hielp de macht die ze hadden, de grote staat die ze voerden en het weelderig leven dat ze hier op aarde leidden? Waar is hun vrolijkheid en hun spel gebleven? Waar hun trots en hun hevige afgunst? Zo'n droefheid na zulke vreugde, na zulke weelde zo'n ellende!

Wees er dus goed op voorbereid dat het jou precies zo kan vergaan! Je bent immers net zo goed een mens als die anderen. Uit stof ben je gemaakt en tot stof zul je weer worden als – wellicht morgen al – je einde gekomen is. Het is duidelijk: je moet sterven je weet alleen niet hoe en waar; maar de dood, weet dat wel, wacht overal op je. Je doet er verstandig aan ook voorbereid te zijn op de dood. Als je alleen naar je lichaam luistert, zal dat lichaam gepijnigd worden. Als je schoonheid en kostbaarheden begeert om je lichaam mee op te sieren, zul je voor al die pracht en praal omringd worden door wormen en gifslakken die je lichaam zullen bedekken. Want de gerechtigheid van Onze Heer leert ons niets anders: die oordeelt ons volgens de manier waarop we geleefd hebben.

Degenen die in alle opzichten meer van de wereld hebben gehouden dan van God, die matigheid hebben veronachtzaamd omwille van hun onverzadigbare keel en een rein lichaam omwille van verkeerde genoegens met vrouwen, diegenen die hebzuchtig zijn geweest en toornig, die gaan met de duivel naar de hel. Wat een bittere smart zal er dan heersen, wat een verdriet en wat een angst, als men de kwaden van de goeden zal scheiden voor het aangezicht des Heren en als men ze overlevert aan de macht van de duivel, met hem in het eeuwige vuur waar het zo huiveringwekkend is, waar geen hoop meer is op iets goeds, in de eeuwige gloed! Want de zielen die daar gemarteld worden zullen nooit meer rust kennen en niet kunnen sterven, hoeveel pijn ze ook lijden. Een ieders pijn is zo groot als zijn zonden zijn geweest. Er zal niets anders te horen zijn dan geweën, geschreeuw en groot verdriet; zuchten, handgeklap, geknars van tanden en nog velerlei ander leed. Men zal er afgrijselijke wormen zien, en slangen die overal voortdurend rondkruipen, zonder ophouden, door keel en mond en over de huiveringwekkende gezichten, zo ijselijk als je je maar kunt voorstellen.

Zo komen alle zielen vast en zeker terecht in de hel of in de hemel. Laten we daarom een van beide kiezen: langdurige rouw in de hel of eeuwige vreugde in de hemel, bij Onze Heer. Goed en kwaad zijn beide voor ons weggelegd, weet dat wel en we zijn vrij de hand toe te steken aan wat we willen. Als we voor het kwaad kiezen moeten we de kwellingen vrezan waarover ik zojuist verteld heb. Kiezen we voor het goede zal de eeuwige vreugde, zonder einde, ons ten deel vallen: God te aanschouwen en bij Hem te wonen, met Hem en in Hem, zonder verdriet. Want wie Hem heeft, heeft alles: alle goeds en vreugde zonder grenzen. Hij is het hoogste bezit waardoor alles bestaat en ooit heeft bestaan. Bij Hem is de opperste zaligheid en de grootste vreugde, vrijheid, oprechte liefde en eeuwige zekerheid. Bij Hem vind je genoegens en ook eeuwige schoonheid, vrede en licht, zoetheid, eendracht, eeuwig leven en zalige rust waaraan nooit een einde zal komen. Bij Hem zal nooit meer duisternis heersen en ieder geniet er bovenal.

Laten wij daarom de Heer aller heren bidden dat Hij ons mag verlossen van al onze fouten en gebreken, zowel ons geestelijken als leken, en dat we verenigd mogen worden met degenen die tot Zijn heilige schare behoren, opdat we tezamen de vreugde tegemoet mogen gaan die nooit vergaat, de vreugde die Hij de zaligen bereid heeft, de vreugde die geen oor nog ooit gehoord heeft, geen oog ooit gezien, en geen hart ooit heeft bedacht. Moge de Vader, de Zoon en de Heilige Geest ons dit alles gunnen.